

СТАНОВИЩЕ

от д-р Христо Йорданов Паунов –
професор в Юридическия факултет
на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките“

в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.6. Право (Финансово и данъчно право)

Автор: проф. д-р Красимир Симеонов Мутафов

Тема: „Данъкът като правоотношение“

1. Общо представяне на процедурата

Със Заповед № РД-22-1516/24.07.2026 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научното жури по процедура за придобиване на научната степен „доктор на науките“ от проф. д-р Красимир Симеонов Мутафов в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Финансово и данъчно право).

На проведеното първо заседание на научното жури бях определен да изготвя становище.

Представеният от проф. д-р Красимир Симеонов Мутафов комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл. 45 (4) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до ректора на ПУ за разкриване на процедура за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- копие от диплома за образователната и научна степен „доктор“;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с откриване на процедура и с предварителното обсъждане на дисертационен труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;

- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на минималните национални изисквания.

2. Кратка информация за автора

Красимир Симеонов Мутафов е роден на 27 ноември 1967 г. Той е университетски преподавател, изследовател в областта на финансовото и данъчното право и практикуващ адвокат. През 1992 г. завършва специалност „Право“ във Висшия институт на Министерството на вътрешните работи - София, и придобива професионална квалификация „юрист“. След висшето си образование Красимир Мутафов се насочва към специализация в областта на финансовото и данъчното право. През 2011 г. защитава дисертационен труд на тема „Специални режими на облагане по реда на ЗДДС“ и придобива образователната и научна степен „доктор“ по право. Академичната му дейност е свързана първоначално с Бургаския свободен университет. От 1 октомври 2010 г. е асистент по данъчно и финансово право, от 27 април 2012 г. - главен асистент, а на 30 януари 2015 г. е избран за доцент по финансово и данъчно право. От 1 юни 2020 г. Красимир Мутафов работи в Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, в катедра „Публичноправни науки“, като към настоящия момент заема академичната длъжност „професор“ по научна специалност „Финансово и данъчно право“.

Публичният му профил в Google Scholar също го представя като професор по данъчно и финансово право в Пловдивския университет, с потвърден университетски електронен адрес.

В преподавателската си работа проф. Красимир Мутафов води курсове по финансово право и данъчно право в Юридическия факултет на Пловдивския университет. В автобиографията му е посочен и курсът „Управление на публичните финанси“ в Магистърска програма „Публична администрация“. Неговата педагогическа дейност е тясно свързана с научната му специализация. Учебните му материали и публикации обхващат както общотеоретични въпроси на финансовото и данъчното право, така и практически проблеми на данъчния контрол, ревизионното производство, публичните вземания и данъчните актове.

3. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд разглежда изключително актуален и значим за данъчноправната наука проблем – теоретичното обосноваване на данъка като самостоятелно материално правоотношение. В българската правна литература към момента липсва цялостно научно изследване, посветено на този въпрос. Единствено проф. П. Стоянов в учебника си по данъчно право прави кратък анонс на това правоотношение, маркирайки някои от неговите присъщи белези, без обаче да го подлага на задълбочен анализ.

Актуалността на темата се обуславя от няколко фактора. На първо място, изследването запълва съществуваща празнота в българската данъчноправна доктрина, като за първи път се прави опит за цялостно теоретично осмисляне на данъка в неговия аспект като правоотношение. На второ място, трудът има пряко практическо значение за тълкуването и прилагането на данъчноправните норми, доколкото изяснява механизмите на възникване, развитие и прекратяване на данъчните задължения. На трето място, направените предложения *de lege ferenda* имат потенциал да допринесат за усъвършенстване на нормативната уредба.

Не на последно място, актуалността се засилва и от обстоятелството, че авторът разглежда проблематиката в контекста на правото на Европейския съюз и практиката на Съда на ЕС по преюдициални запитвания по данъчни дела, което придава на изследването допълнителна стойност в условията на европейската интеграция.

4. Познаване на проблема

Авторът демонстрира задълбочено и всестранно познаване на изследваната проблематика. Това проличава както от обстойния анализ на българската правна доктрина (трудовете на проф. П. Стоянов, проф. С. Кучев, проф. Г. Минкова, проф. И. Стоянов, проф. М. Костов, проф. К. Лазаров, проф. Е. Димитрова и др.), така и от свободното боравене с чуждестранната правна литература - руска, френска и немска.

Проф. д-р Красимир Мутафов познава в дълбочина не само данъчноправната материя, но и общата теория на правото (трудовете на проф. Т. Колев, проф. Д. Милкова, проф. Р. Ташев), административното право (проф. И. Дерменджиев, проф. Д. Костов, проф. Д. Хрусанов, проф. К. Лазаров), конституционното право (проф. Е. Друмева) и облигационното право (проф. А. Калайджиев).

Този интердисциплинарен подход е напълно обоснован, тъй като разглеждането на данъка като правоотношение изисква привличане на общотеоретични и отраслови правни конструкции.

Авторът свободно борави и със съдебната практика – както казуалната, така и тълкувателната практика на ВАС, решенията на Конституционния съд и практиката на Съда на Европейския съюз по преюдициални запитвания по данъчни дела.

5. Методика на изследването

Изследването е проведено чрез използване на утвърдени методи на правното познание. Формално-логическият метод е приложен при анализа на правните норми и извеждането на дефиниции. Систематичният метод е използван при изясняване на връзките между отделните елементи на данъка като правоотношение и тяхното място в по-широкия контекст на данъчното право. Сравнително-правният метод е приложен при съпоставяне на българската нормативна уредба и доктрина с чуждестранните правни системи (Русия, Франция, Германия). Историческият метод е използван при проследяване на развитието на нормативната уредба и доктриналните виждания.

Методологическият подход на автора е логичен и последователен – следва се правилото за преминаване от общото към специалното. Първо се изяснява същността на данъка като правно понятие, след което се анализират неговите елементи като правоотношение: обект, предмет, фактически състав на възникване и субекти. Този подход осигурява пълнота и вътрешна кохерентност на изследването.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в увод, три глави, раздел „Вместо заключение“, заключение и списък с използвана литература, включващ 127 източника – 106 на кирилица (българска и руска правна литература) и 21 на латиница (френска, немска и англезична). Трудът е съобразен с нормативната уредба към 31.04.2026 г.

Дисертационният труд представлява цялостно, завършено и оригинално научно изследване, което е структурирано в три основни глави, предхождани от увод и завършващи със заключение.

Първа глава („Данъкът като правоотношение – обща характеристика, особености“) е посветена на теоретичното обосноваване на данъка като самостоятелно правоотношение.

Авторът изхожда от определението за данъка, дадено от доктрината – парично, безвъзмездно и невъзвращаемо плащане, установено едностранно и по общ начин от държавата – и извежда от него характеристиките на данъка като правоотношение. Убедително е аргументирано разграничението между данъчното правоотношение (по-широко по обхват) и данъка като правоотношение (по-конкретно, възникващо при осъществяване на определен фактически състав). Особено ценен е анализът на обекта и предмета на правоотношението, като авторът обосновава тезата, че предметът не може да се ограничава само до плащането, а включва всички способи за погасяване на публичните вземания.

Втора глава („Възникване на данъка като правоотношение“) съдържа може би най-значимия теоретичен принос на труда. Авторът аргументирано доказва, че данъкът като правоотношение възниква при наличието на сложен еднороден фактически състав, включващ три последователни юридически факта: (1) настъпване на данъчното събитие (юридическо събитие); (2) изтичане на данъчния период (юридическо събитие); (3) определяне на правното основание и размера на дължимия данък с декларация или акт (юридическо действие). Детайлно са изследвани различните способи за определяне на данъка – с данъчна декларация, с акт от органите по приходите и чрез прихващане. Заслужава внимание и критичният анализ на тълкувателната практика на ВАС относно правната същност на ревизионния доклад.

Трета глава („Субекти на данъка като правоотношение“) изследва субектната структура на правоотношението. Особено ценно е въвеждането и обосноваването на концепцията за „специална данъчна правосубектност“, разгледана през призмата на облагането с ДДС. Авторът убедително доказва, че регистрацията по ЗДДС има конститутивно действие и придава на лицата специална правосубектност, позволяваща им да участват пълноценно в механизма на облагане с данъка върху добавената стойност. Заслужава внимание и анализът на субектната структура на данъка като правоотношение, включително критичните бележки относно отговорността за чужд данъчен дълг по чл. 19 от ДОПК и чл. 177 от ЗДДС.

В раздела „Вместо заключение“ авторът излага аргументи в подкрепа на тезата, че данъчното право е самостоятелен правен отрасъл, а не подотрасъл на финансовото право. Анализирани са предметът и методът на правно регулиране, специфичният юридически инструментариум, наличието на обособена обща и специална част, както и процесуалноправната уредба.

7. Научни и научно-приложни приноси

Основните научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд могат да бъдат систематизирани, както следва:

Първо, за първи път в българската данъчноправна доктрина се извършва цялостно теоретично обосноваване на концепцията за данъка като самостоятелно материално правоотношение, различно от данъчното правоотношение, с извеждане на неговите присъщи юридически характеристики – императивност, публичноправен характер, собствен обект, предмет и субекти.

Второ, детайлно е анализиран сложният еднороден фактически състав, пораждащ данъка като правоотношение, с изясняване на правната природа на всеки от съставляващите го юридически факти и тяхната хронологична последователност.

Трето, въведена е и обоснована концепцията за „специална данъчна правосубектност“ при облагането с ДДС, като е доказано конститутивното действие на регистрацията по ЗДДС.

Четвърто, изложени са убедителни аргументи в подкрепа на тезата за самостоятелността на данъчното право като правен отрасъл, с детайлен сравнителен анализ спрямо финансовото право.

Пето, направени са множество обосновани предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване на нормативната уредба, сред които: премахване на възможността данъчни задължения да се събират по реда на ГПК; издаване на ревизионния акт от един орган; прецизиране на чл. 10, ал. 9 от ЗНАП; приемане на Данъчен кодекс.

Шесто, извършен е критичен анализ на тълкувателната и казуалната практика на ВАС и на практиката на СЕС по преюдициални запитвания, с обосноваване на алтернативни становища по редица спорни въпроси.

7. Бележки и препоръки

Въпреки високата оценка на дисертационния труд, бих отправил следните бележки и препоръки:

На първо място, би било полезно авторът да разшири сравнително-правния анализ, като включи повече примери от правните системи на държавите - членки на ЕС, особено от германската и австрийската данъчноправна доктрина, които имат дълга традиция в изследването на данъчните правоотношения.

На второ място, разделът „Вместо заключение“, посветен на самостоятелността на данъчното право като правен отрасъл, макар и ценен, в известна степен излиза извън непосредствения предмет на дисертацията. Би могъл да бъде по-тясно обвързан с основната теза за данъка като правоотношение.

На трето място, препоръчвам при евентуално следващо издание на труда да се обърне по-голямо внимание на въздействието на дигитализацията върху данъчните правоотношения и на специфичните проблеми, които тя поражда при определянето на данъка.

Посочените бележки имат препоръчителен характер и по никакъв начин не намаляват стойността на дисертационния труд и неговите научни приноси.

8. Личен принос и автореферат

От съдържанието на дисертацията е видно, че проф. д-р Красимир Мутафов е автор на самостоятелни монографии в областта на данъчното право - „Специални режими на облагане по реда на ЗДДС“ (2013), „Актове за установяване на данъчни задължения“ (2014) и „Отговорност за чужд данъчен дълг“ (второ допълнено и преработено издание, 2023), които са тематично свързани с дисертационния труд и свидетелстват за продължителна и задълбочена работа в тази област.

Авторефератът отразява вярно и точно съдържанието, структурата и приносите на дисертационния труд.

9. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси

Препоръчвам дисертационният труд да получи широко разпространение сред академичната общност и практикуващите юристи в областта на данъчното право. Теоретичните постановки могат да бъдат включени в учебните курсове по данъчно право в юридическите факултети. Направените предложения *de lege ferenda* заслужават вниманието на законодателя при бъдещи изменения на ДОПК и материалните данъчни закони. Критичният анализ на съдебната практика може да бъде от полза за съдиите от административните съдилища и ВАС при разглеждане на данъчни дела.

10. Заключение

Дисертационният труд на тема „Данъкът като правоотношение“ на проф. д-р Красимир Мутафов представлява значимо и оригинално научно изследване, което обогатява българската данъчноправна доктрина.

Трудът съдържа безспорни научни и научно-приложни приноси, демонстрира задълбочено познаване на проблематиката и висока научна култура на автора. Изследването е актуално, методологически издържано и с ясно изразена практическа насоченост.

Дисертационният труд отговаря на всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и ПРАСПУ за придобиване на научната степен „доктор на науките“.

С оглед гореизложеното убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научната степен „доктор на науките“** на проф. д-р Красимир Симеонов Мутафов в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Финансово и данъчно право).

Изготвил становището:

проф. д-р Христо Паунов

01.09.2026 г.

гр. Пловдив